

La memòria del Casal

La intervenció d'Arxivers sense Fronteres
a l'arxiu del Casal Català de Tolosa (2023)

Jaume Moreno Leyva

El passat juliol de 2023, una delegació d'Arxivers sense Fronteres (AsF) va dur a terme una intervenció en l'arxiu del Casal Català de Tolosa de Llenguadoc, associació insigne de les accions culturals catalanes a l'exterior des de l'exili dels anys 40 del segle passat, després de la desfeta republicana de 1939. AsF ha mantingut el contacte amb els responsables d'aquesta entitat des de 2018 per analitzar el valor del seu fons documental i assessorar els seus encarregats en vista a la seva preservació i la seva adequació per a diverses línies d'estudi.

Aquests contactes, estroncats temporalment a causa de la pandèmia, feren palès no només un interès de caire intern en aquesta documentació per al coneixement de la pròpia organització i dels seus membres i del patrimoni humà i cultural acumulat al llarg de la seva existència, així com per la bona gestió de les seves dades, actius i necessitats legals. També s'evidencià un interès públic per la consideració d'aquesta documentació com la d'un arxiu pròpiament dit, i tractat a tal efecte i posat al servei de la consulta pública. I és que tot i que el Casal va néixer el 1954, una part considerable de la correspondència i de la documentació que forma part del seu arxiu transcendeix aquesta frontera temporal i és mostra de les vicissituds dels primers anys d'exili a França, i, per tant, de les motivacions polítiques, econòmiques, culturals i sentimentals d'aquells que més tard fundarien el Casal, així com les de molts altres que, havent emprès el camí de França, es relacionaren amb els membres del Casal i hi trobaren suport o orientació.

Totes aquestes valoracions van motivar una visita de reconeixement i de diagnòsi el 2022, fita des de la qual es planejà la concreció d'una intervenció més exhaustiva sobre l'arxiu per part de dos cooperants d'AsF l'any 2023, que es faria realitat gràcies al suport d'una subvenció del Departament d'Acció Exterior i Unió Europea de la Generalitat de Catalunya i la reciprocitat dels membres del Casal. La necessitat d'aquesta intervenció estava basada en la constatació dels problemes d'aquest arxiu; problemes, d'altra banda, comuns en les associacions populars: si bé el seu llegat, cristal·litzat en un gens menyspreable volum documental –fins a 13 metres lineals de paper però també de fotografia–, ha estat possible mercès a la dedicació voluntària dels seus membres, molt sovint això s'ha vist reflectit en una diversitat de criteris en l'organització i la instal·lació de la documentació, normalment sense un coneixement de mètodes arxivístics coherents, que no aconsegueixen un ordre de l'arxiu que faci possible la seva consulta amb èxit i la seva conservació amb seguretat.

Les línies d'actuació, aleshores, van ser clares: el buidatge de l'arxiu, l'eliminació de tot allò extern al fons documental, sense valor autèntic o representatiu per a l'entitat; i l'estudi de la documentació per a determinar una classificació per funcions i subfuncions d'acord al model que és el Quadre de Classificació per a entitats i associacions culturals de la Direcció General del Patrimoni Cultural¹. A partir d'aquest esquema organitzatiu, es seguiria amb la determinació de les principals sèries documentals i el seu inventariat, amb el nivell de descripció més profund possible a partir del temps disponible, i la instal·lació de la documentació ja tractada, agrupada en carpetes i guardada en capsos d'arxiu retolades, sota el control d'un codi topogràfic.

Aquests treballs, duts a terme al llarg de deu dies, van donar com a resultat la instal·lació d'un arxiu de 9,3 metres lineals, constituïts per 93 unitats d'instal·lació regulars i topografiades i enllaçades en un quadre de classificació que va donar a l'entitat la clau per accedir a les principals àrees del seu fons documental, com ara tota la documentació relativa a la seva constitució i gestió interna, la comptabilitat, i la correspondència. A més,

---

¹ Cobo Barri, E., Pedrals Costa, X., Vilarrúbias Cuadras, Yáñez Navarro, M., (2023). Protocol de suport als arxius d'entitats i associacions culturals. *Arxivística i gestió documental*. Eines, 11.

fins i tot en el cas d'algunes sèries documentals concretes, es va prioritzar l'aprofundiment en la descripció i la ordenació de la documentació, com és el cas de tot allò relacionat amb l'Aplec de la Sardana, l'activitat més emblemàtica del Casal i continuada en el temps, o el Butlletí del Casal, editat des de 1963.

L'estat de desordre general de l'arxiu abans de la intervenció va fer necessari destinar la major part del temps a la classificació per grans àrees documentals i a garantir una instal·lació adequada, tot destacant-ne alguns punts d'interès, però sense assolir la completa descripció i ordenació de tota la documentació. Seria desitjable que aquest objectiu abanderés una segona intervenció en aquest arxiu.

Mentrestant, el pas d'Arxivers sense Fronteres pel Casal Català de Tolosa haurà proporcionat a l'entitat un coneixement global del seu patrimoni documental, del seu abast i de les seves llacunes i incògnites; un coneixement que podrà atreure el seu estudi, i que reforçarà la consciència del seu valor: un fil que enllaça els avatars de la primera generació d'exiliats catalans amb els d'unes noves generacions d'expatriats que han retrobat en la memòria del Casal un fons compartit.